

Proloog laat jeugd discussiëren over „witmakers” van de maatschappij

(Van onze kunstreductie)

TILBURG — „De goedpratende (de witmakers) van de wet: leraren, preesters, ministers, schrijvers, notarissen, missionarissen, morele herbe-wapeners, seals-promotors, recen-senten, rechters, advocaten, diploma-ten, disc-jockey's, sportreporters, psychologen, pedagogen, criminalis-ten, journalisten, folkloristen etc. etc.” Kritische kreet uit het werk-stuk „Vrijheid, ja, neen, geen me-ning”, waarvan toneelwerkgroep Proloog de eerste openbare „voor-stelling” gaf in de Tilburgse schouwburg. Was Proloog in het verleden (niet altijd, wel meestal) goed, de nieuwe werkwijze hier toe-gepast verdient het etiket „Beter”: op weg naar „best”. Het schakelt nu weer de 15- tot 18-jarigen actief in om kritisch hardop mee te denken en te schrijven over actuele proble-men.

Het stuk is ontstaan vanuit discus-sies met leerlingen van hbs, levens scholen en mavo's. Thema: vrijheid of onvrijheid. Dus geen ge-Pinter e.d. van bovenaf. De vrijheidsproblemen, waaraan Proloog zelf ge-dacht had (rassendiscriminatie, ont-wikkelingslanden, bezetting e.d.) bleken bij deze jeugd oneindig ver weg te liggen. Wat er wel uitkwam: thuis, school en bedrijf, waarbij vrijheid als een loze kreet, hanteerbaar in een vacuüm wordt ervaren.

De allesbepalende machtsfactor in

onze maatschappij, nauw samenhan-gend met (on)rechtvaardigheid, wordt daarbij op de economie (de-gene die het geld heeft) geschoven.

Speelse vorm

Aan deze grondstoffen uit de dis-cussies heeft het team van Proloog een speelse vorm trachten te geven, waarbij de onderwerpen vragender-wijs worden teruggekaatst. Bij het binnenkomen worden de jeugdigen geconfronteerd met sandwichborden krantenknipsels en grote vellen pa-pier op „het toneel”. Discussies met „de spelers”; schrijvende jongens en meisjes (kretten van de jongeren op papier: rode boekje: communistisch-propaganda; groene boekje: kapita-listische propaganda; naar bed met een ander: moet je zelf bepalen abortus: soms wel; vies) Het „spel” is al bij het binnenkomen begonnen. Tegen drie grote schermen, waarop een cartoon; een invulbare enquête en een aantal beweegbare figuren. spelen de Prologers conflictsituaties (op een fabriek en een meisje op een huurkamer) om duidelijk te maken, hoe onze maatschappelijke structuur ontstaan is. Tempo, pro-dukcie, normen, bezit, hiërarchie, or-de, wet, consumptie, zijn wat steek-woorden, die mimisch, in dialoog-vorm, met Brecht-Weil-achtige lied-jes (nog meer zangles nemen!) en beperkte visuele middelen aardig overkomen. Wanneer dit alles uit-mondt in de tegengestelde conclu-sies: vrij land en gelijkheid tegen-

ver geen vrij land met economische machten, wordt „de zaal” ingescha-keld.

Vragen

Met hengel-microfoons wordt er gediscussieerd over een drietal vra-gen: 1 volgens de wet is de beslis-singsmacht van ouders over kinde-ren zeer groot. Moet dat zo blijven? 2 de beslissingsmacht op school be-rust bij de directeur. Moet dat zo blijven? 3 in een bedrijf worden alle belangrijke beslissingen geno-men door de directie. Moet dat zo blijven?

De vragen worden opgediend door een drietal rollenspellen. Mag de 17-jarige Marianne toch naar het feest-je, als pa en moe het niet goed vinden? Mag een linkse schoolleraar zonder meer door de directeur ont-slagen worden e.d.? Precies getimed werd daar telkens 10 minuten zinnig over gediscussieerd. Dan volgt een openbare stemming die geënquê-teerd wordt en op een groot bord genoteerd. Op de ouders-vraag: ja 27; nee: 111; geen mening 34. Op de schoolvraag: ja: 5; nee: 159; geen mening: 15. Op de bedrijfsvraag: ja 20; nee 94; geen mening: 58. Ten slotte volgt nog een schriftelijk enquête.

Prikkelen

Proloog beoogt geen pasklare al-ternatieven te bieden, maar wel het denken te prikkelen. Langzamer-

hand ontdekt de groep een aantal methodieken — waaronder „toneel” mee blijft doen — die — dankzij intense training — produkties ople-vert, die je niet anders kunt dan intens aanbevelen aan iedereen. Het feit dat de spelers van Proloog zelf nog een stuk zekerheid bij het op-dienen moeten winnen, is, mijns in-ziens, van secundair belang bij de vormende waarde van dergelijke produkties. Ook aan dit stuk valt nog wel het een en ander te sleute-len; kunnen de vormen nog meer gemixed worden, ingekort; de dis-cussietechniek vergt een nog grotere verfijning etc.

Moed

Maar het ligt allemaal in de goede richting. Je zou wensen, dat althans een deel van ons „hele grote” Ne-derlandse beroepstheater op deze wijze eens met het „volwassen” pu-bliek aan de slag zou gaan. Het betekent wel de keuze van het en-gagement boven die van het artistie-ke acteursschap (gradatie-verschil). Het publiek zal daar waarschijnlijk minder moeite mee hebben dan de spelers, die nog steeds stammen van de artistieke toneelscholen. Bovenstaande informatie is, hoop ik, een prikkel voor veel onderwijs- en vormingsinstituten om gebruik te ma-ken van deze Proloog-diensten. Waarschijnlijk is er bij nogal wat instituten enige moed voor nodig.

HENK EGBERS

PROLOOG

weekblad

voor leraren bij het voorbereidend
wetenschappelijk en hoger algemeen
voortgezet onderwijs

Op verzoek van de redactie woonde collega Evers een voorstelling van Proloog bij. Hierbij gaarne een verslag van zijn ervaringen! (Red.).

VRIJHEID? — JA — NEEN — GEEN MENING

In de zuidelijke provincies loopt op het ogenblik een experimenteel programma met de bovenstaande titel van de toneelwerkgroep PROLOOG. Het is een alleszins belangwekkend experiment.

Als de leerlingen binnenkomen in de hal van de

schouwburg, worden ze onmiddellijk onthaald op een wat relachtig aandoende „warning-up”. Er loopt een sandwich-man rond, die al gauw in levendige discussies gewikkeld is met de binnenkomende jongelui. Er zijn „muurkranten”, die in dit geval op de grond liggen. Er loopt iemand met een scheepstoeter rond, die allerlei „kreten” over de hoofden heen schreeuwt.

Dan gaan we naar binnen en de „voorstelling” begint. Het gaat helemaal over maatschappij en maatschappij-kritiek. Dit lijkt misschien erg nieuw en erg „links”, maar wie wel eens de „Wapene Martijn” gelezen heeft van Jacob van Maerlant (dertiende eeuw), weet, dat daar precies dezelfde scherpe aanvallen op de bestaande „orde” te vinden zijn.

„Twee worde in die werelt sijn,
Dats allene MIJN ende DIJN,
Mochtmen die verdriven,
Pays ende vrede bleven fijn,
Het ware al vry, niemen eygijn,
Manne metten wiven.”

De drie sketches, respectievelijk handelend over het gezin, de school en het bedrijfsleven, en vooral ook de inleidende verklaring van het ontstaan van het kapitalisme — op zichzelf een meesterlijke vondst — zouden zo als middeleeuws toneelstuk in de tijd en de geest van Maerlant passen.

Trouwens ook de „enquête”, die tot drie maal toe gehouden wordt in de vaste volgorde: 1. Sketch - 2. Discussie (gedurende 10 minuten en steeds afgebroken door de wekker) - 3. Enquête.

Na de laatste enquête is er een min of meer abrupt einde, zodat de jongelui zowel in de zaal als in de hal als op straat nog geruime tijd fel discussiërend in groepjes bij elkaar blijven staan, waartussen de 15 artiesten al gauw hun „stuk” voortzetten.

Bewondering voor de toewijding en de ontstellende ijver, waarmee de leden van de toneelgroep PROLOOG hun taak volbrengen, is zeker op haar plaats.

Is er dan helemaal geen kritiek?

Toch wel.

Het samenspel school-toneel is, dacht ik, nog niet genoeg uit de verf gekomen. Wat doe je op school naar de voorstelling toe en wat doe je op school als follow-up? Misschien zou het een experiment waard zijn deze „voorstelling” binnen de school te houden en dan al improviserend, discussiërend en vooral door middel van creatieve expressie van het publiek zelf, de eigen schoolsituatie in het geding te brengen.

Het viel me op, dat b.v. de sketches zich heel goed zouden lenen voor rollenspelen en dan zou na een „voorspel” van de artiesten en als uitvloeisel van de discussie een aantal jongelui (en waarom zouden we zelf niet meedoen?) een uiterst gevarieerde „herhaling” opvoeren. Zo zou de betrokkenheid van het publiek nog sterker en nog vruchtbaarder worden.

Maar — en dat is een goed teken — al deze kritiek

betreft eigenlijk alleen de vraag: „Hoe zou het nog beter kunnen?”

Het is wel jammer, dat PROLOOG niet boven de rivieren komt, zodat het noorden verstoken moet blijven van deze belevenis, die ongetwijfeld én de leerlingen én onszelf in belangrijke mate helpt tot een duidelijk positief engagement te komen.

Want we mogen onze eigen „education permanente” vooral niet verwaarlozen bij al de overladen drukte van het Mammoet-tijdperk. Wie in een overvolle agenda ondergaat, maakt het leven alleen maar nog moeilijker.

Zo'n keiharde confrontatie met de werkelijkheid hebben wij even hard nodig als de leerlingen.

Daarom een dringend advies tot slot: ga vooral mee en zorg voor de follow-up binnen de school. De degelijk voorbereide voorstelling van PROLOOG verdient een meer intensieve samenwerking school-theater, dan nu vaak het geval is.

De voorstelling is namelijk meer dan een „uitje” zonder meer. Het is een brok bewustwording van de eigen situatie binnen de wereld waarin we leven en beantwoordt zodoende aan de meest fundamentele doelstelling van het onderwijs.

Heemstede.

Ben Evers

Met dank aan de schrijver weer een ervaring uit een experimenteerschool!
(Red.)

PROLOOG

de GROENE

19 december 1970

Proloog en de verandering

Weten dat verandering nodig is, geloof in de mogelijkheid van de verandering, en argumenten aandragen om die te bewerkstelligen zijn wel ongeveer de motoren, waarop het interessantere deel van het wereldgebeuren draait. En in elk geval zijn het de factoren, die het begrip vrijheid bepalen, of aarzelend aan een inhoud helpen. Op de vraag, wat vrijheid precies is, weet hopelijk alleen Nixon nog een pasklaar antwoord. Verder is het vooral zoeken, en hopen en willen, dat je daarbij in beweging blijft.

Als de toneelwerkgroep Proloog tot het doel van de verandering, d.w.z. in het kader van de meningsvorming over het begrip vrijheid, een programma in elkaar zet, is dat veelzeggend voor de vitale mentaliteit van het gezelschap.

Als men bij de vormgeving van zo'n programma bovendien zorgt, dat men zijn publiek zo dicht mogelijk benadert, en eigenlijk kijker met de kijkers, en zoeker met de zoekers wordt, nestelt men zich waar men thuis hoort: tussen de mensen, en zo gewoon mogelijk. Voor Proloog zijn die mensen het publiek van beneden de grote rivieren, in de leeftijdsgroep van 14 tot 17 jaar. De thema's waarmee men die moet benaderen, zo gewoon mogelijk, liggen dus voor de hand: thuis, op school, in het bedrijf. En maar niet meteen onderwerpen als De Derde Wereld, Zuid-Amerika, en wat zich voorts nog ver van ons bed voltrekt. Beter kun je die via het doorzien van

de noodzaak tot verandering in simpele huis-tuin-en-keuken-problematiek wat dicht naar ieders bed proberen te krijgen. Of de uitwerking van het programma *Vrijheid? Ja, Nee, Geen Mening* in die zin vergrotend zal blijken te zijn, moeten we nog maar zien. Als je naar een voorstelling toe gaat, raak je onder de indruk van de manier, waarop de toeschouwers zich tegen de vragen, die worden uitgelokt, aan bemoeien. 250 jonge mensen denken mee, zoeken een uitweg, en struikelen over tientallen andere vragen, die ze daarbij vanzelfsprekend aantreffen. Hoe meer vragen, hoe groter het aantal toeschouwers, dat bij de uiteindelijke stemming over een bepaald onderwerp „geen mening” opgeeft. Dat is karakteristiek voor de basisdachte van het geheel; men wil er meer van weten. Opvallend is dan ondertussen, dat de law-and-order-riders ook in deze publieksgroep een nogal gehiede, en soms niet eens zo kleine vertegenwoordiging blijken te heb-

ben; ze stemmen eenvoudig tegen de verandering en kunnen bewonderd worden om het lef waarmee ze dat in een doorgaans anders georiënteerde massa staande houden. Maar ook bij de voorstemmers zet je vraagtekens, zij het nu dan misschien meer door de niet consequente opzet van het programma. Proloog begint met een niet mis te verstane theatrale uiteenzetting over de relatie tussen macht en geld. Die begrijpt iedereen. Daar ontstaat ook de motivatie voor het antwoord op de concrete vragen die daarna aan de orde komen. Maar wel vraag je je dan af, waarom die inleiding in onderdelen later niet steeds terugkomt. En waarom een gewone en begrijpelijke uiteenzetting over de manier waarop uit het paradijs het kapitalisme, de uitbuiters en de uitgebuite is ontstaan, nog eens moet worden samengevat in een op zichzelf fantastische tekst van Brecht, die door de moeilijke, en misschien ook niet meer zo mooie Dessau-muziek afleidende elementen in-voert.

Het publiek krijgt dan o voorgelegd:
— volgens de wet is de macht van ouders over deren zeer groot. Moet ven?
— Beslissingsmacht or rust bij de directeur. blijven?
— In een bedrijf wor langrijke beslissinge door de directie. Moe ven?
Op improvisatie-basis loog over iedere vraa scène, waarna ca. 1 wordt gediscussieerd gestemd.
De formule lijkt me e en de ambiance die bij ontstaat, spreekt in d voor zichzelf. Maar ne gespeelde improvisatie heldere relatie met het uitgangspunt door. En aan zou de vergroting gang gebrachte denkleend moeten worden. I men elk van de dr hun anekdotische

JA
VRIJHEID?
NEEN
GEEN MENING

en waarde, en dus is de discussie navenant.

Er komt nog een belemmerende factor bij. De kwetsbaarheid van de acteur bij een improvisatie mag dan een natuurlijke en vloeiende opening naar het publiek opleveren, het belang van de gestelde vraag moet in de kwaliteit van de improvisatie terug te vinden zijn: en dus in de acteur die weet wat hij aan de orde stelt en zichtbaar wil maken. Verstoring van dat evenwicht levert verwakking van de vraagstelling op. En als dat doorwerkt in het niveau van de discussie, kun je het publiek daar niet voor op laten draaien.

Dat doet Proloog overigens ook niet. Na iedere voorstelling wil men van het publiek uitvoerig weten, wat het van de vraagstelling, het programma, en eventuele veranderingsmogelijkheden daarin vond. Dit is mijn bijdrage daaraan. Ze komt erop neer, dat ik van deze opzet een groot voorstander ben; vooral omdat het ingewikkeld de zo gewoon wordt geïntroduceerd.

Maar laat het theater ondertussen nog wel de taak houden, om het gewone te verbijzonderen, qua thema zowel als presentatie. Dat lukt gewoonlijk het beste door consequentie, helderheid en kwaliteit. En als het daar nu, na ruim twintig voorstellingen nog aan ontbreekt betekent dat allerminst dat het in de loop van hopelijk nog zeer veel volgende voorstellingen niet in die richting zal kunnen veranderen.

GUUS REKERS